

Česko-lužický věstník

číslo 3 / březen 2016

ročník XXVI

Handrij Zejler

Hdže su mi banty čerwjene

Hdže su mi banty čerwjene
na swjedzeń wjesoły,
što módrych, běłych přinjese
na swjedzeń jutrowny?

Hdže sy, mój pyšny koniko,
a što so zraduješ?
Kaž slónčko skoči schadžejo,
ty ze mnu zejhrabweš.

Hdže je mi woda jutrowna
ze žórła čerstwego?
Štó mi tej' jasnej' načerpa
do slónca na ranko?

Hdže su mi jejka pisane?
Jich dawno žadny sym.
Štó džens je kulec ze mnu chce
na brjóžku zelenym?

Hdže su mi rjane chorhoje
na swjedzeń dobyča,
te bubony a pišcele
do swjatoch kěrluš?

Kdepak mám stuhy čerwené

Kde jsou ty stuhy čerwené
k radostným slavnostem,
kdo modré, bílé přinese
na velkonoční den?

Kde jsi, koníčku veselý,
těšíš-li se pak ven?
Až slunce ráno poskočí,
my spolu vyjedem!

Kde velkonoční voda jen,
z bystrého pramene?
Kdo mi před slunce východem
ji čirou nabere?

Kde jsou ty pestré kraslice?
Už dávno chybí mně.
Kdo zakoulet si se mnou chce
na trávě zelené?

Kde jsou ty krásné korouhve
na svátek vítězství,
varhany, bubny jásavé,
co k zbožné písni zní?

*Z hornolužické srbštiny přeložila
Zuzana Bláhová-Sklenářová.*

Hdže su mi banty čerwjene
Handrij Zejler / Korla Awgust Kocor

Andantino
mf

Hdže su mi ban - ty čer - wje - ne na swje - dzeń wje - so -
ly, što mó - drych, bě - lych při - nje - se na
swje - dzeń ju - tro - wny? Štó mó - drych, bě - lych
při - nje - se na swje - dzeń ju - tro - wny?

*Towaršny spěwnik, Ludowe
nakladnistwo Domowina,
Budyšin 2009.*

Z HORNÍ LUŽICE

➤ (KP 14. 2.) **Řeholnice lužickosrbského původu Marija Irmgard Bělkec oslavila 13. února pětadevadesáté narozeniny.** Pochází z Nowé Wjesky, roku 1937 odešla do kláštera Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova na Moravě, kde působila již její starší sestra, a nyní žije v cisterciáckém klášteře Lichenthal u Baden-Badenu. Dnes se živě zajímá o dění v lužickosrbských katolických farnostech.

➤ (KP 21. 2.) **Dr. Achim Nawka z Radwora oslavil 17. února v kruhu rodinném své narozeniny.** Nawka se aktivně podílel na činnosti radworského sboru Meja. Důležité je však především jeho literární dílo, básně a povídky. Divadelní hru *Djabol hraje z luďimi* věnoval svému bratranci, bl. Aloisi Andrickému.

➤ (KP 21. 2.) **Společnost Cyrila a Metoděje si připomněla přednáškou P. dr. Daniela Dziekovicze padesát let od vydání moderního lužickosrbského překladu Nového zákona.** Potřebu překladu vyvolala jednak likvidace lužickosrbských textů po druhé světové válce, jednak proměny užívaného jazyka. Poslední římskokatolický překlad Písma svatého do lužické srbštiny vyšel roku 2006.

➤ (SR 4. 3.) **Ve Smolerově knihkupectví si připomněli jeho založení před 25 lety, 4. března 1991.** Shodou okolností se v té době slavilo i 200 let od narození zakladatele prvního lužickosrbského knihkupectví Jana Arnošta Smolera, po němž je pojmenováno, a proto převážnou část programu tvořilo čtení Smolerových textů. Rut Thiemannowa, Róža Domašcyna, Měrana Cušcyna a Franc Šen jej představili v dopisech, vzpomínkách pamětníků, básních a písničkách. To bylo zvláštností večera, neboť Smoler jako básník není obecně znám.

➤ (KP 6. 3.) **V nakladatelství Lusatia vyšla kniha *Der Dom St. Petri zu Bautzen*.** Jedná se o první samostatnou odbornou monografii věnovanou fenoménu simultánního kostela, která vyšla u příležitosti jeho znovuočtení po rekonstrukci. Hlavním autorem je historik umění Kai Wenzel.

➤ (KP 13. 3.) **O velikonocích roku 1891 vyšlo první číslo lužickosrbského evangelického časopisu *Pomhaj Bóh*.** U příležitosti 125. výročí existence publikoval KP interview s odpovědnou redaktorkou PB Trudlou Malinkowou. První pokus o vy-

dávání evangelického časopisu byl ovšem zahájen již roku 1817 pod titulem *Duchomne řeči a podača we tem Božim a Jezusowem kralestwi*. Je zajímavé, že *Pomhaj Bóh* založil německý farář Friedrich Selle. Jeho vydávání přerušila druhá světová válka, obnoveno bylo roku 1950, avšak pouze jako měsíčníku. V současnosti vychází v nákladu 600 výtisků. Trudla Malinkowa je po dlouhé době prvním redaktorem časopisu mimo duchovní stav; věnuje velkou pozornost např. historickým tématům.

➤ (KP 13. 3.) **Novým předsedou Matice lužickosrbské (Maćicy serbskeje) se stal Jurij Luščanski.** Podle nepsaného pravidla jako katolík vystřídal dosavadního předsedu, evangelického superintendenta Jana Malinka.

➤ (SR 15. 3.) **Nejvýznamnější lužickosrbský básník Kito Lorenc je třináctým laureátem ceny Christiana Wagnera.** Osmadesátiletý básník ocenění obdržel za celoživotní dílo. Podle bádensko-württemberského spolku, který cenu uděluje, je důvodem podvrtná krása veršů oscilující mezi vážným, precizním poznáním světa a jazykovým žertem. Oceněný obdrží rovněž 10 000 eur. Cena bude předána v listopadu.

➤ (MDR Serbja 15. 3.) **Ve výkladech třicítky budyšínských obchodů se konala lužickosrbská velikonoční výstava.** Lužickosrbský lidový umělecký soubor oblékl figuríny do lužickosrbských krojů a Lužickosrbský ústav doplnil vícejazyčné tabulky.

➤ (SR 15. 3.) **Porodnost v Budyšině je vysoko nad celoněmeckým průměrem.** Na jednu německou ženu připadá 1,4 dítě, budyšínské matky ale mají průměrně dvě děti.

Z DOLNÍ LUŽICE

➤ (NC 3. 2.) **V únoru se po celé Dolní Lužici konaly masopustní průvody, zapust.** Lidé v kostýmech i v krojích tančili přímo na ulicích, občerstvení bylo všude zajištěno, mnozí se zahřáli tancem či pálenkou. Účastníci se svobodní i ženatí, slavily také děti. Řada školek pořádala ptačí svatby v kostýmech, děti ze Slepého se dostaly do televize Piffikus-TV.

➤ (NC 6. 2.) **Jazykové centrum WITAJ v minulém roce vydalo na 45 školních učebnic a jiných pedagogických materiálů k výuce lužické srbštiny ve školách a školkách.** Většina z nich (34) bylo při-

praveno ve spolupráci s Lidovým nakladatelstvím Domovina, 12 publikací vyšlo dolnolužickosrbsky a díky tomu je mohla využít chotěbuzská pobočka centra WITAJ.

➤ (NC 17. 2.) **Luboraz nechce být součástí lužickosrbského sídelního prostoru.** Proti začlenění do lužickosrbského sídelního prostoru hlasovala většina zastupitelů. Rozhodnutí zaskočilo jak místní obyvatele, tak osobnosti veřejného lužickosrbského života. V Luborazu se dodržují lužickosrbské tradice, vyučuje se zde lužická srbština. Rozhodnutí ještě není definitivní. Otázka přičlenění k lužickosrbskému sídelnímu prostoru se bude řešit na dalších zasedáních zastupitelstva.

➤ (NC 24. 2.) **V Braniborsku chtějí připravit „Zemský plán na posílení dolnosrbského jazyka“.** Plán by měl pokrývat legislativní období do roku 2019. Podobný plán na podporu hornosrbského jazyka má už Sasko. První návrh zpracovali zástupci pro lužickosrbské záležitosti z braniborského ministerstva vědy, výzkumu a kultury. Během roku 2016 bude plán blíže představován v médiích.

ZE SASKA

➤ (SR 29. 2.) **Po zřízení lužickosrbské mateřské školy zakládají v Drážďanech i lužickosrbskou třídu na základní škole.** Výuka má probíhat na 108. ZŠ ve čtvrti Striesen (lužickosrbsky Strěžin). Kromě klasické výuky budou děti moci odpoledne navštěvovat jazykový kroužek. Ten bude otevřen i žákům jiných škol. V zavádění lužickosrbského školství v Drážďanech je aktivní tamější lužickosrbský spolek *Stup dale*.

Z NĚMECKA

➤ (iuhli.cz 11. 3.) **Vattenfall zvažuje založení nadace, která by převzala jeho uhelný byznys v Německu.** Prodej německých uhelných elektráren a dolů koncernu Vattenfall nebude tak jednoduchý, jak si švédská státní společnost představovala. Podle informací německého deníku Handelsblatt není žádný ze zájemců ochoten zaplatit dostatečnou cenu.

Ze Serbských Nowin podává Jitka Polívková, z Nowého Casniku Josef Blažek, z Katolského Posoła Jan Zdichynec, ze Serbského rozhlasu a dalších médií Radek Čermák.

Křižerjo

Václav Drašnar

„Nimale 2000 swjatočnje zdrasćenych muži – w čornej sukni a z cylindrom – jěcha jutrownu njedźelu na wupyšenych konjach ze swojeje do susodnjeje wosady. W procesionje maja cyrkwinske chorhoje, křiž a horjestače – postawu Zmortwychstanjeného – sobu. Spěwajo jutrowne kěrluš a so modlo wozjewjeja powěsć wo Jězusowym zmortwychstanjenju.“

Velikonoční procesí, foto A. Stančáková

Takto popisuje v rodném jazyce několik desítek tisíc Lužických Srbů svůj nejslavnější velikonoční obyčej. Do Horní Lužice se na něj sjíždějí tisíce diváků i z okolních zemí. Svátečně oblečení muži v cylindrech a fracích, na slavnostně ozdobených koních s církevními korouhvemi – monstrancemi, křížem a soškou zmrtnvýchvstalého Krista třikrát objedou po ranní nedělní mši kostel a jedou zvěstovat radostnou zprávu o vzkříšení na hřbitov a do sousedních vsí. Říká se jim v hornolužické srbštině „křižerjo“ a velikonoční jízdě „jutrowne jěchanje“. Mnohohlasý zpěv jezdců zní lužickosrbsky, ale i německy a latinsky. Pohled na dlouhý průvod stovek vyšňořených jezdců a koní je životním/silným zážitkem pro smysly, zážitkem pospolitosti a samozřejmě zážitkem duchovním.

Zvyk je dnes katolický, stejně jako vyznání části Lužických Srbů v Horní Lužici. Odlišnost od většinové ateistické či protestantské populace – v upřímně praktikované konfesi, společně dodržovaných tradicích a jazyce – nejspíš vystavěla trojitou hráz proti splynutí s okolním německým „mořem“. Už pohanští předkové Lužických Srbů objížděli na jaře v magickém obřadu pole, aby si zajistili dobrou úrodu. Později se zvyk transformoval, zčásti ve spolupráci s katolickou církví, do dnešní podoby. Tento duchovní obyčej i výraz rodinné, místní a národní pospolitosti udržují Lužičtí Srbové kontinuálně už stovky let. Například mezi Ralbicemi a Kulowem „wot lěta 1540 bjez přetorhnjenja“. Vedle sebe často můžete vidět na koni dědečka, otce i syna. Kdo jede poprvé, má na hrudi zelený věneček, kdo aspoň po pětadvacáté, získá věneček stříbrný a absolventi více jak padesátí jízdy zlatý. Koně mají zdobné čelenky a do ocasů vpleteny bílé pentle. Pokud je v rodině smutek, pentle jsou černé. Protože se už koně k hospodářským ani sportovním účelům v Lužici v potřebném počtu nechovají, svážejí se jich sem stovky z celého Německa.

Jízdy nejsou ale jen lužickosrbskou specialitou. Jen pár kilometrů od českých hranic, blízko frýdlantského výběžku, se pořádají ve-

likonoční jízdy v německém Ostritz/Wostrowc, u kláštera St. Marienthal. Před druhou světovou válkou se konaly a dnes jsou již několik let znovu pořádány i u nás, v Mikulášovicích ve Šluknovském výběžku. Probíhají také v českém horním Slezsku, v Lukavci, a v dnes polském horním Slezsku. Polská jízdní procesí zde těsně před válkou provázela tragická událost: nacistické bojovky postřílely Němce, kteří si dovolili radostnou zvěst zpívat i polsky. V Lužici jízdy probíhají například v Budyšině (Bautzen), mezi zmíněnými Ralbicemi a Kulowem (Ralbitz, Wittichenau) a dalšími vesnicemi. Jeden z největších průvodů vyjíždí z Chrósćic (Crostwitz – je zde mimochodem škola, kde se vyučuje i lužickosrbsky, a kostel, který ještě jako krakovský kardinál navštívil Jan Pavel II.).

V souvislosti s Lužickými Srby, velikonočními jezdci a Chrósćicemi mi vytanula na mysl jedna osobní vzpomínka. V Chrósćicích měla být před mnoha lety uzavřena škola s lužickosrbským vyučovacím jazykem. Na příhraničním českoněmeckém setkání o pár set kilometrů dál, v Chebu, jsem se proto náhodou zeptal nějakého neznámého regionálního německého politika, poslance, úředníka „nebo co“, jestli o tom ví. Čekal jsem chladnou nebo hněvivou reakci. Protože politik reagoval pozitivně a zdálo se paradoxně, že je dotazem potěšen, zapamatoval jsem si výjimečně příhodu i jeho příjmení – nějaký pan Tilich. Záhada se náhodou vysvětlila o mnoho let později, když jsem po své návštěvě velikonoční jízdy, náhodou zrovna v Chrósćicích, sledoval televizní dokument o lužických velikonočních jezdcích. Zaznělo v něm asi toto: „Velikonočním jezdcem býval jako mladík i Stanisław Tilich, původem Lužický Srb. Jízdy v Lužici navštěvuje i dnes coby předseda vlády Svobodného státu Sasko.“ Stanisław Tilich, syn lužickosrbské matky a polského otce, totálně nasazeného za války v „Říši“, je v Německu oblíben pro svoje inteligentní a sympatické jednání. Prý mluví i plynou čestinou a polštinou, jako ostatně mnoho Lužických Srbů.

Lužičtí Srbové kromě znalosti češtiny jeví živý zájem o to, co se u nás děje, a mimochodem nechyběli ani při posledním všesokolském sletu. Zaslouží si podporu z naší strany. I náhodný, bezvýznamný zájem bezvýznamného člověka jako já by našim „menším bratřím“ jistě udělal radost. Stejně jako kdysi „nějakému“ panu Tilichovi.

A neplatí to vlastně o všech bližních, se kterými nás zvláštní předivo událostí a náhod svede, byť jen na chvilku, dohromady?

Převzato z časopisu Český zápas (2014, č. 16), redakčně upraveno.

KNIHY

Leoš Šatava. Evropská etnika bez státu: Rozměry asimilace a revitalizace – 23 případů. Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave. ISBN 978-80-8105-680-2.

V minulém roce spatřila světlo světa společenskovedního knižního trhu kniha profesora Leoše Šatavy zaměřující se na evropskou etnika bez vlastního státu. Po autorových předchozích publikacích, jako byla přehledová práce *Národnostní menšiny v Evropě* (1994) nebo detailní etnolingvistická studie *Jazyk a identita etnických*

menšin (2009), se zde setkáváme s další publikací obecněji zaměřenou. Autor v ní aktualizuje informace ze zmíněné čtenářsky velmi oblíbené encyklopedické příručky z roku 1994. Recenzovaná kniha není koncipována jako ryze odborná studie,¹ ale jako „příručka pro studenty etnologie/antropologie a příbuzných vědních oborů“ (s. 13) poskytující především „soubor základních informací o aktuální situaci více než dvou desítek populací, na jejichž příkladech je možno blíže ozřejmit, komparovat, analyzovat a interpretovat řadu prvků problematiky nestátních etnik“ (s. 13). Čtenáře tedy kniha najde především mezi studenty, kteří si chtějí udělat rámčový přehled o současném stavu etnoemancipace a etnické revitalizace vybraných (nejen) evropských etnických skupin. Kniha může studenty motivovat a vhodně zacílit k terénnímu výzkumu.

Můžeme předpokládat, že česky psaná útlá knížka popisující aktuální situaci 21 etnik (své heslo zde mají Aromuni, Baskové, Bretonci, Cornwallané, Faeřané, Gaelové, Gagauzové, Galicijci, Gróňané, Istrorumuni, Kašubové, Katalánci, Lužičtí Srbové, Rétorománi, Sámové, Severní Frísové, Velšané, Západní Frísové, Kalmyci, Maoři a Čerokiové) a dvou etnicky heterogenních oblastí (Dagestánu a Tchaj-wanu)² poslouží jako podklad pro mnoho úvodních kurzů. Otázkou zůstává, zda není právě pro studenty etnologie/antropologie až příliš popularizující, schematizující a místy nutně nepřesná.

Z pedagogického hlediska je potřeba ocenit záměr systematizovat velké množství případových studií a poskytnout tak jakousi přehledku specifických přístupů k etnické existenci v 21. století. V češtině ostatně podobná publikace zachycující aktuální trendy zatím nevyšla. Ze stejného hlediska bych ale jako problematičtější bod viděla metodologickou tajemnost celé publikace. Mezi uvedenými zdroji k jednotlivým popisovaným případům jsou uvedeny pouze další encyklopedické přehledy, ačkoli například z kapitoly o Lužických Srbech je patrná autorova empirická znalost studovaného terénu. Obecně si ale čtenář musí sám domýšlet, odkud autor aktuální informace čerpal, a zejména nejasné pak působí snaha číselně vyjádřit stupně již implicitně vágních kategorií „kulturní možnosti“ a „míra autonomie“, kdy autor nechává zcela na čtenáři, aby si představil, co se pod jednotlivými číselnými hodnotami v praxi skrývá.³

Skromný soubor etnik vybraných pro tuto publikaci autor v závěru knihy doplňuje o stručný přehled etnických a jazykových skupin Evropy, kde na jednu stranu kategorizuje etnika podle jejich vztahu ke státnosti a národní identitě (etnika nedisponující vlastním státem, populace tvořící spíše politický než etnický národ, „pravé“ národnostní menšiny, společenství vymezená sociálně a nábožensky) a na straně druhé předkládá výčet „regionálních jazyků“, výrazných dialektů a sociolektů. Opět je zde patrná snaha vytvořit spíše učebnici než odbornou monografii. Použití prostředky (boxy na začátcích kapitol, přehledy na konci knihy) však ve čtenáři budí spíše rozpaky, obzvláště etnologové a antropologové budou mít tendenci kriticky přehodnocovat epistemologickou smysluplnost předkládaných kategorií a typologií.

Vzhledem k výše položeným argumentům bych tedy knihu na rozdíl od autorova záměru doporučila spíše laické veřejnosti, která ocení stručnost a přehlednost publikace. Svě čtenáře si jistě najde.

Gabriela Fatková

¹ Ostatně ani nenese základní rysy tohoto žánru, jako např. průběžné odkazování na použitou literaturu, seznámení s metodologií tvorby a analýzy dat apod.

² Autor záměrně zařadil i etnika neevropská tam, kde to považuje za vhodné z komparativních důvodů. „Jako určitý pandán a komparační materiál k situaci v Evropě jsou představeny tři příklady z jiných kontinentů“ (s. 12).

³ „Použita je hodnotící škála 1–5, při které stupeň 1 značí velmi malou hodnotu daného faktu a stupeň 5 naopak hodnotu značně vysokou“ (s. 13).

Lidové kroje, texaský akcent, aneb Lužičtí Srbové jsou všude

30. ledna se v pražském Divadle v Řeznické konalo pohostinské představení budyšínského divadla. Lužickosrbsko-německo-peruánské seskupení s sebou přivezlo kabaretní pásmo, se kterým předtím vystupovalo i v americkém Texasu. A právě vztah nejmenšího západoslovanského národa k Texasu (a nejen k němu) se stal leitmotivem celého večera.

Floopy Dolls – tak zněl název představení, ale zároveň také hudební skupiny, která vystupovala – jsou kytarista a zpěvák Měrko Brankač, klávesák Tasso Schille, bubeník Diego Carlos Seyfarth a dvě zpěvačky – Anna-Maria Brankaček a Lisa Čornakowa, ke kterým se na pár chvil přidal i ředitel divadla Lutz Hillmann. Zatímco pánové měli na sobě vesty pošíté lužickosrbskou trikolórou, dámy byly oděny v lidových krojích z dolnolužických Blat – odtud pramení název večera. Vzhledem k modernímu aranžmá i výběru písní, které zdaleka nezahrnovaly jen skladby lidové tvorivosti, se mnohdy jednalo o zajímavý kontrast.

V představení však nešlo pouze o zpěv – role kabaretiéra se ujala Madleňka Šolčić, jinak dramaturgyně budyšínského divadla, které jako ne vždy spolehlivý překladatel sekundoval předseda Společnosti přátel Lužice Lukáš Novosad. Šolčić svými vstupy a nakažlivým entuziasmem dokázala přirozeným způsobem dávat směr celému večeru – komickým způsobem představila nejen důvod, proč přichází v kovbojském klobouku a s americkými vlaječkami, ale když hovořila o rozšíření celého lužickosrbského národa a kultury (protože, jak známo, Lužičtí Srbové jsou všude – od Texasu po Japonsko), uvedla i nejzásadnější problémy, které v aktuální době celou oblast trápí – tedy zejména těžbu hnědého uhlí. Dramaturgyně (a tentokrát i herečce) se podařilo problém předkládat způsobem přirozeným, neobaleným nánosem patosu, který konvenoval charakteru večera. Svými vstupy zároveň posouvala i symboliku a směřování jednotlivých hudebních výstupů.

Americké lidovky (tolik kontrastní s kroji kapely) tak byly střídány těmi lužickosrbskými, leckdy tesknými baladami, až po divácky vděčné interpretace známých písní jako *Everybody loves Somebody Sometime* Deana Martina či *Šalalalali* Václava Neckáře – během večera tak byla od aktérů slyšet jak horní i dolní lužická srbština, tak i němčina, angličtina a čeština. Atmosféra celého večera byla bujará – z velké části (avšak ne výlučně) šlo

Floopy Dolls v pražském Divadle v Řeznické, foto J. P. Kříž

o přátelské setkání těch, kteří se o život a kulturu Lužických Srbů dlouhodobě zajímají. I těm ostatním však dokázalo budyšínské divadlo představit bytí a problémy svého národa způsobem, který nebyl ani tak agitační, jako především odpočinkový a radostný.

Barbora Truksová

POČÍTAČE

Krabat a potajnstvo serbskeho krala

Na konci října minulého roku se na trh dostala nová počítačová hra s lužickosrbskou tematikou (viz ČLV 11-12/2015). Projektová skupina RPAKI lužickosrbské nadace vytvořila zábavné pokračování hry *Krabat je so nawrócił* (Krabat se vrátil), tentokrát s titulem *Krabat a potajnstwo serbskeho krala* (Krabat a tajemství lužickosrbského krále). Jedná se opět o hru typu „point-and-click adventura“, což znamená, že hráč pohybuje myší na obrazovce a sbírá předměty, komunikuje s postavami nebo prohlíží místnost kliknutím. Hra je rozčleněna do pěti kapitol, ve kterých Krabat zažívá nejrůznější dobrodružství. Ilustrované scény zobrazují hlavně lužická města a vesnice. Mluvené slovo je v hornolužické srbštině, titulky jsou k dispozici v němčině a dolnolužické srbštině. Hru je možné za cenu 19,90 € zakoupit na adrese <<http://www.rapaki.de>>.

red (podle SN 22. 1. a NC 20. 1.)

OČIMA Kryštofa Huka

Dolnolužický kurz aneb Jak koupit správnou krávu

Jako člověk se zálibou v historické geografii a k tomu Čech jsem nemohl přehlédnout dvě území na sever od našich hranic a jejich obyvatele, kteří s námi mají tolik společného. O Lužické Srby a o Lužici jako takovou se zajímám již delší dobu a proto jsem neodmítl, když mi Facebook zamával před nosem inzerátem Společnosti přátel Lužice o kurzu dolnolužické srbštiny. Kurz probíhal od 22. do 26. února v budově Lužického semináře v centru Prahy ve večerních hodinách a vyučujícím byl Stanislav Tomčík z Lipské univerzity. Styl hodin byl uvolněný a otevřený diskusi, což vytvářelo velice příjemnou atmosféru a napomáhalo k zapojení všech přítomných.

Většina lekcí začínala tématem jazyka a slovní zásoby. Měli jsme k dispozici texty a audionahrávky rodilých mluvčích v dolnolužické srbštině o jejich zážitcích ze života. Díky nim jsme rozšířili nejen své jazykové dovednosti a znalost lužickosrbského života, ale i znalosti v oboru herbalistiky nebo nekonvenčních metod určování zdraví skotu. Poslech vyprávění staříčkého Dolnolužického Srba o jeho eskapádách a zkušenostech z mládí rozhodně zpestřil každou hodinu. Dostali jsme také možnost srovnat dolnolužickou srbštinu s její hornolužickou sestrou a při výkladu o lingvistické historii jsme pochopili, že z jazykového hlediska s námi mají Lužičtí Srbové společné nejen slovanské základy jazyka, ale také nadměrnou zálibu v překopávání pravidel své řeči.

Otevřená diskuse se samozřejmě stočila i k tématu politiky. Probrali jsme politiku minulou i současnou a zabrousili jsme i do vod právního statusu Lužických Srbů uvnitř Braniborska a Saska. Vše bylo doplněno hojnou nadílkou vizuálních materiálů od map až po brožuru obsahující braniborskou ústavu.

Každá lekce nám přinesla něco nového z jazykové stránky, z historie a z politiky, kultury a života Dolnolužických Srbů od člověka,

ktej se v tomto prostředí sám pohybuje. Zprostředkoval nám tak naprosto jedinečnou možnost nahlédnout do světa Dolní Lužice, a to v budově stojící ve středu Prahy.

Účastníci dolnolužického kurzu, foto archiv SPL

SVĚDECTVÍ

Před deseti lety, dne 12. března 2006, v Kamenci zemřel nejvýznamnější lužickosrbský spisovatel 20. století Jurij Bržzan. Na pohřbu 17. března v Chrósćicích tehdy hovořil jménem Rady Obce českých spisovatelů a Českého centra Mezinárodního PEN Klubu Milan Hrabal.

... a vody Satkuly polkly Krabata

Před léty se mě básník Beno Budar zeptal, jestli vím, kdy byli lužickosrbští spisovatelé nejvíce ohroženi. Neuhodl jsem. Prozdil mi: v letadle, které se s početnou spisovatelskou delegací právě vzneslo na let do Moskvy. Kdosi prý do ticha poznamenal: „Když se teď letadlo zřítí, je po lužickosrbské literatuře.“ Všem tehdy zatrnulo – byli tam prakticky všichni.

V neděli 12. března zemřel Jurij Bržzan. Nejčtenější a nejpřekládanější spisovatel v dějinách národní literatury Lužických Srbů. Tehdy byl v onom letadle jedním z pasažérů, dnes autor díla, bez kterého by moderní lužickosrbská literatura byla poloviční. Díla, které je samo letadlem, nesoucím *chorhoj* lužické srbštiny po celé Evropě i dál. Zakladatel lužickosrbsky psaného románu (trilogie *Felix Hanuš*), básník, esejista, dramatik, autor knih pro děti, publicista. V posledních letech moudrý, rozvázný muž, jehož názor na politické i společenské události byl brán s velkou vážností.

Setkal jsem se s ním poprvé asi před deseti lety v jeho domku v Horním Hajnku. Tehdy se skupinkou účastníků mezinárodního svátku poezie v Lužici. Jurij Bržzan bafal svůj doutník, jako kdyby se pro něj čas zastavil s otázkou: jak dál, Mistře? V klidu nás posadil před televizi – sledoval nějaký důležitý zápas fotbalového mistrovství světa. Potom nás pozval k procházce zahradou. O situaci v Čechách toho věděl hodně. Zdálo se mi, jako kdyby odtamtud včera přijel on a ne já. Dokončoval právě druhý díl slavného Krabata. Na rozloučenou nám popřál hodně úspěchů. Upřímně, s gestem: já básník – ty básník. Úspěch? To je věc štěstí, náhody. Důležitý je vlastní názor – a aby lidé zůstali lidmi. Odcházel jsem jako od staršího kolegy, který jen shodou okolností je žijícím klasičkem.

„Přímou uprostřed našeho kontinentu – vlastně tedy i světa, jak tomu mnozí mylně věří – pramení Satkula, říčka, která propojuje sedm vícek a potom narazí na řeku, která ji vsaje. Ani atlasy ani moře tu říčku neznají, ale bylo by to jiné moře, kdyby nepřijalo i vodu říčky Satkuly.“ Těmito slovy začíná Bržzanův román *Krabat*,

známý také českým čtenářům. Slovy výstižnými i pro literární od-
kaz jejich autora. Jen říčka jeho díla má mohutnější proud, spoju-
jící víc zemí než Satkula lužickoserbských visek.

Odchod Jurije Brézana je velkou ztrátou nejen pro lužickoserb-
skou, ale i pro celou evropskou literaturu, která v něm ztrácí oso-
bitý a nepřeslechnutelný hlas.

Jménem českých spisovatelů se před Vámi – Juriji Brézane –
s úctou skláním. Čest Vaší památce!

Milan Hrabal

LETOPIS

Wulka pedagogika, abo serbska duša?

Dopomnjenki za serbskeho wučerja a spisowacela Alfonsa Frencla, kotryž je loni nazymu w starobje 68 lět doma w Róžeńće zemrěl.

Alfons Frencl,
foto Rafael Ledźbor

Kónc 60tych lět měješe Radworska šula wěsty čas młodeho wučerja-prakti-
kantu. Ja běch tehdy jedyn „z dwanaće
japoštołow“, kaž so naša A-rjadownja
dwanaće maćernorěčnych Serbow mje-
nowaše. Ale my wokoło 12/13-lětni řeča-
chmy mjezsobu kaž běchmy to zwučeni:
z kolesom smy po wsy „šnikwali“, w „lod-
nje“ smy „rechenhefte einkofwać“ byli, a
druhdy smy w Radio Luxemburgu někaj-
ku „sendunku verposnyli“.

A tutón cuzy młody praktikant? Wón
steješe měrnje mjez nami a je **sady** nje-
napadnje wospjetował: zo smy po wsy
„**smalili**“, zo smy we „wobchodže zešiwki nakupili“, a zo smy
w radiju „wusylanje **skomdžili**“. Njemóžu so dopomnić, zo je hdy
swarjel, dokelž smy „wjesnu“ serbsčinu řečeli. Bě to wulka peda-
gogika młodeho praktikanta Alfonsa Frencla? Abo bóle jeho serb-
ska wutroba? Znajmjeńša koriguju ja nětko 45 lět pozdžišo swoje
wnučki runje tak kaž wón nas tehdy. Jeho wusyte symješko je ze-
schadźało.

Je wosrjedź 1991. Jědźemoj z Alfonsom do Banskeje Bystricy.
Njewěm, kak dolho je wón trjebał, zo by swój přednošk wo
serbskich wupućowarjach do Awstralskeje do čisteje slowakšćiny
přenjesl. A nětko jědźemoj na přece jednoho sympatizanta
Serbow – dla jeničkeho přednoška – na jenički wječor 1.200 kilo-
metrow daloko? Bjez honorara! Frenclowy argument **ženje** njeza-
budu: „Z knihami přeco mjenje ludźi **dopcěješ!** Hdyž chceš do jich
wutroby, dyrbiš tež z techniskim časom hić. A dyrbiš jim napřečo
hić; sami wot so přeco mjenje přińdu.“ (Byrnjež wón w zbywacy-
maj wjac hač lětdzesatkoma tola hišće wjacore serbske a němske
knihy napisał...) Frenclowe přednoški běchu za swój čas tež tech-
nisce **chětro** naročne. Wobrazy, originalne zwuki, hudźba a jeho
mysle tworjachu zawěrnó jednotu.

Alfons Frencl je wjele pućował. Ze swojimi šulerjemi „podłu
Klósterskeje wody“ abo do Prahi, a sam abo ze swojej mandźelskej
tež do dalokeho swěta. Wo tym je po cyłej Łužicy wjele stow razow
přednošował: wo slědach serbskich wupućowarjow w Awstralskej,
Južnej Americje a Južnej Africe, wo Grönlandskej a hišće wjele
wjac. Wote wšeho spočatka **smědzach** jemu při techniskim zesta-
jenju přednoškow pomhać. Na tute wašnje běch často přeni čitar
jeho tekstow.

Jónu – cyle na spočatku – sym jemu při nahrawanju radžił,
tola jednorišu řeč wužiwać. Bóle wjesnu a nic tak naročnu. To
pak je wón wotpokazał. Jeho argument běše: „Dokola wokoło nas

řeč džen a bóle wochudnja. Němska runje tak kaž serbska. No-
chcu tomu jenož přihladować!“ Pozdžišo dyrbjach dopóznac, zo
bě runje tež jeho bohata a wobrazilwa řeč zakład Frenclowych
wuspěšnych přednoškow, knihow a nastawkow. A tohodla so za
swoju radu tež džensa hišće trošku hańbju.

Druhdy wšak su to jenož slowčka abo jedna mysl, kotraž so či
na přeco do hłowu zašćěpja. Jednu tajku je Alfons Frencl k ju-
tram 1990 abo 1991 prajił. Sedźachmoj to runje w Róžeńće w jeho
malej džěłarničce. „Na ličbje křižerjow spóznamy, kak w při-
chodže z našim serbskim wědomjom steji.“ Tehdy bě jich wokoło
1.100 serbskich křižerjow. Tola hižo wokoło džesać lět pozdžišo
naličichmy jich samo na 1.700! A tež džensa hišće je jich kóžde
lěto stajnje wokoło 1.600. Historisce wysoke ličby. Tola hodži so to
tež wo serbskim narodnym wědomju rjec? Rady bych z nim tež wo
tym hišće raz diskutował.

Tola Alfons Frencl hižo mjez nami njeje. Wjele ludžom – nic
jenož doma we Łužicy – wón nětko jako mudry rozmołwny part-
ner a analytikar **pobrachuje**.

Beno Bělk

Słowniček: rjadownja – třída; sada – věta; smalec – svištět, uhánět; skomdžić –
zmeškat; ženje – nikdy; dopcěć – dosáhnout (zde ve smyslu dosáhnout k lidem);
chětro – pořádně, hodně; smědzach – směl jsem, měl jsem možnost; na přeco –
napořád, navždy; pobrachować – chybět.

ZÁPISNÍK

Milí přátelé,

protože nás čeká zasedání nejvyššího orgánu našeho spolku,
valné hromady, připadl na mě z pověření kolegů z předsednictva
opět úkol sepsat závěrečný sloupek čísla. Nechci v něm bilanco-
vat: jednak sem o své práci píšeme průběžně, jednak účty aspoň
částečně shrnul dopis s pozvánkou na valnou hromadu. Raději tu
splatím dluh, informuji o úkolu, jímž jste nás pověřili a s nímž se
stále pereme, a nakonec se svěřím se svými pochybnostmi.

K tomu prvnímú: až moc snadno přehlízíme činnost vás, kteří
jste aktivní mimo Prahu a nezávisle na orgánu předsednictva. Za
všechny připomenu dílo Davida Krčmaříka, libereckého kolegy,
který propaguje srbskou Lužice neúnavně a originálně. Nejen, že
v Liberci pořádá přednášky, čtení či jazykové kurzy, ale coby za-
městnanec místní univerzity také vytrvale usiluje do svého města
přivážet žáky z lužickoserbských škol (naposled z Chróscíc) a před-
vádět jim, jaké jsou možnosti a výhody studia v blízkém městě a ja-
zyce. Že totiž nejen Drážďany, Lipsko či Zhořelec mají co nabídnout,
ale že také Liberec stojí za povšimnutí. David taky sepisuje
internetový slovník, vytváří mapy s lužickoserbskými popisky a díky
němu je konečně takřka hotový obsah spolkového webu, neboť
s jednou výjimkou, kterou po své úvaze nechal jako úkol předsed-
nictvu, dopsal jeho chybějící články. Jsem mu za to vděčný a děkuji.

Ted k tomu úkolu. Byli jsme pověřeni poslat otevřený dopis no-
vému českému majiteli saských uhelných dolů, až a pokud nějaký
bude. Zatím ho není kam poslat, a tak situaci stále monitorujeme,
ptáme a zajímáme se. Podle posledních zpráv Vattenfall netuší,
zda svá německá aktiva vůbec prodá, neboť zájemci prý nabízejí
málo peněz. (Zatím se vyslovila jedna australská firma a dvě čes-
ké – Czech Coal Group Pavla Tykače a EPH Daniela Křetínského
a Petra Kellnera; ČEZ naopak svou nabídku stáhla.) Vattenfall
požadoval k pěti miliardám eur, nabídky se tomu údajně neblíží.
Těžko říct, zda jde o hádání trhovců a šturmování ceny před uza-
vřením smluv, každopádně situace je nepřehledná. Švédská vláda,
v níž na prodej tlačí zelení, se sice stále svých dolů chce zbavit,
nově však ne za každou cenu. Objevila se dokonce varianta, že Va-

ttenfall zřídí nadaci, která bude jeho ložiska dále spravovat. Tím se nažere vlk, ale z kozy neubude.

Samozřejmě nadále platí, že víc než o uhlí jde o peníze za rekulivaci krajiny, protože na ní lze vydělávat nepoměrně víc než na těžbě. A taky je ve hře jedenáct lokálních elektráren a dozor nad energetikou ve střední Evropě. Připomínám, že Daniel Křetínský se za malé pozornosti tuzemských médií stal většinovým vlastníkem slovenské energetiky a usiluje o tutéž pozici v Polsku. Přitom jeho firmy usilují skoupat Číňané. A tak přihořívá, co se děje. Z novinářských kruhů lze však v souvislosti se situací v Německu vyzvědět také to, že podle nepsaných informací Vattenfall je krocen německou vládou, která nad svým územím chce mít kontrolu a uhelné elektrárny udržet do té doby, než se opět rozběhne německá jaderná energetika, odstavená po katastrofě v japonské Fukušimě. Jak vidno, situace je dynamická, a tak nemá smysl stran lužickosrbské otázky cokoli uspěchat. Svých závazků jsme si však vědomi.

Ačkoli pokud jde o Lužické Srby, a tím se dostávám k oněm avizovaným pochybám, soudný člověk se neustále musí ptát, zda má smysl se v jejich případě o něco snažit. Zvlášť když je zřejmé, že ta hlavní potíž zůstává v lužickosrbském myšlení, které neovládá používat lužickou srbštinu jinak než jako domácí kód. Veřejně funguje jen jako ornament, kdepak jako plnohodnotné sdělení. Dám tři příklady. Dětský časopis *Plomje* ve své dolnosrbské mutaci začal od tohoto roku lužickou srbštinu míchat s němčinou, protože srbština je prý pro děti těžká a nesrozumitelná. Pozoruhodný je ten suverénní reflex najít nejjednodušší řešení – vždýt přece dá rozum, že když se chcete nějaký jazyk naučit, je líp ubrat na jeho intenzitě a nahradit ho jazykem jiným. Ovšem přestaneme-li usilovat o děti, je konec. De facto letos redakce časopisu vyhlásila zánik Dolnolužických Srbů.

Druhý příklad. K letošnímu stému výročí narození Jurije Brězana, o němž se běžně možno dočíst, že je to nejvýznamnější lužickosrbský spisovatel, vydalo nakladatelství Domowina brězanovskou monografii šéfa Srbského institutu Dietricha Šofty. Knížka se jmenuje *Jurij Brězan. Leben und Werk*. Je to zřejmý signál: když se chcete něco dovědět o významném Lužickém Srbovi, tak německy, protože srbština je buď zbytná, anebo druhá možnost (kdyby se náhodou srbské znění přece jen připravovalo). Darmo pak už naříkat, že třeba takový *Sorbisches Kulturlexion* je týž případ. Základní moderní příručka o lužickosrbském životě je k máni jenom německy. Takže všichni lípští studenti sorabistiky připravují své referáty sice podle ní, ale srbštinu si při tom opravdu necvičí. Tito lidé, kteří se povětšinou mají stát učiteli své mateřštiny u malých dětí, tak rozhodně nemají jak získat pocit, že jejich jazyk je plnohodnotný, natož hrdý.

Dlouhou dobu jsem věřil, že z tohoto kruhu vede cesta. Ale přiznám se, že v posledním čase svou víru ztrácím. Ale můžeme si o tom všem, a ovšem nejen o tom, popovídat na valné hromadě. Však přijďte, budeme rádi.

Lukáš Novosad, předseda SPL

Beno Budar – 70!

V hornolužických Smochčicích se 19. března konala velkolepá oslava 70. narozenin básníka Beno Budara. Děkovně nešpory, téměř nekonečný zástup gratulantů, zajímavý kulturní program a osobní dárek pro všechny – kniha *Jub die Geige 2 – Psejko-banecy!* To vše pro více než stovku hostů, mezi nimiž byla vedle básníkovy rodiny a přátel také celá řada významných osobností lužickosrbské kultury a veřejného života. Jedním z pozvaných byl také český básník a překladatel Milan Hrabal, který – vedle osobní gratulace – lužickosrbskému bardovi vyřídil mj. také blahopřání předsednictva Společnosti přátel Lužice a předal symbolický dárek, tubus s historickou mapou Lužice. Redakce Česko-lužické-

ho věstníku se připojuje ke gratulantům, přeje jubilantovi pevně zdraví a „mocne basniske žilki“. K Budarovu jubileu se podrobněji vrátíme v dalším čísle ČLV.

mhra, red

Společnost přátel Lužice vás zve na tyto akce:

- výstava **Za svobodu Lužice** – plakáty z let 1945 a 1946 z archivu SPL (v Lužickém semináři)
- v úterý 5. 4. od 18 hodin křest českého překladu irského románu **Justina Quinna: Mezi vilami** – Co mají společného Irsko a Lužice? Jaký je vztah irštiny a angličtiny? (v LS)
- v sobotu 9. 4. od 10 hodin **valná hromada SPL** (v LS)
- v úterý 19. 4. od 18 hodin křest knihy a přednáška Ludka Brěziny **Dolnolužické fojtství** (v LS)
- v úterý 3. 5. od 18 hodin přednáška Ivo Haráka – **Josef Suchý a Lužice** (v LS)
- v pátek 13. 5. hodin čtení Milana Hrabala z knihy **Druhé světy Róži Domašcyny** na veletrhu Svět knihy
- v úterý 24. 5. od 18 hodin beseda s Kristin Heeleanec o **spolku lužickosrbské mládeže Pawk** (v LS)
- ve středu 1. 6. od 15 hodin **dětský den** (v LS)
- o víkendu 25.–26. 6. **Letní slavnost** v Lužickém semináři – ve spolupráci s Kontaktní kanceláří svobodného státu Sasko, letošní ročník je věnován Lipsku
- **cyklovýlet** – letní termín upřesníme později, předběžně se ale již můžete hlásit na luzice@luzice.cz
- připomínka ke stému výročí narození spisovatele **Jurije Brězana** (během podzimu)

Všichni zájemci o lužickosrbský jazyk jsou srdečně zváni na letní školy.

- 8.–23. 7. v Budyšině (pořádá Lužickosrbský institut <<http://www.serbski-institut.de/cms/os/668/1%C4%9Btmi-kurs>>)
- 21.–27. 7. v Burgu ve Spreewaldu pro mládež ve věku 14–17 let (pořádá jazykové centrum WITAJ, více info na viktor.zakar@sorben.com)
- 4.–16. 8. v Lipsku a Budyšině (organizuje Lipská univerzita a SPL <<https://sorb.philol.uni-leipzig.de/hsb/studij/serbska-letnja-sula/>>)

PSALI JSME PŘED 67 LETY

V posledních letech se diskutuje o možnosti transformace lužickosrbského politického života. Je tu možnost zřídít přímo volené lužickosrbské zastupitelstvo (serbski sejmik), lužickosrbskou radu (funguje už v Braniborsku jako poradní orgán zemského sněmu) nebo přeměnit Domowinu na veřejnoprávní organizaci. Třetí zmíněné řešení bylo uplatněno už v roce 1949, tedy ještě před založením NDR.

„Domowina“ veřejnoprávní organizaci.

Saská vláda se usnesla v zasedání dne 24. března 1949 propůjčiti „Domowině — Svazu Lužických Srbů“ ráz veřejnoprávní organizace.

Tímto potvrzují, že „Domowina — Svaz Lužických Srbů“ se sídlem v Budyšině je veřejnoprávní organizací a požívá její důvěry.

Šéf kanceláře ministerského předsedy
podepsán Geyer, státní tajemník.

Otiskujeme překlad originálního znění oznámení, že „Domowina“ se za rok po vyhlášení zákona na ochranu práv lužickosrbského obyvatelstva stala veřejnoprávní organizací. Srbský úřad kultury a lidové výchovy zaslal Domowině při této příležitosti blahopřejný telegram.

Nová Lužice II/3-4, s. 22, 1949

V minulém čísle (ČLV 2/2016) jsme přinesli ukázkou z knihy **Edwarda Wornara**: Traugott Xaverius Unruh – Von der Sorbenwenden Wesenheit und Herkommen (Verlag Reinecke & Vofß, Leipzig 2015) v překladu **Stanislava Tomčíka**. Nyní přinášíme druhou část tohoto fiktivního rukopisu z 18. století.

Traugott Xaverius Unruh O Lužičanů podstatě a původu

O Lužičanů létání

Že vynálezy vždy jen neslouží člověku, a nepřivádí ho blíže štěstí ani spasení, ví každý, kdož je obeznán s vřavou válečnou a zbraněmi, jimiž se my, kteří jsme přece všichni děti jednoho pravého Boha, proti Jeho příkázáním vzájemně zabíjíme, místo abychom se v lásce chovali, jak nás učil Jeho Syn a takto za nás obětoval život.

Avšak ani události, jež ve svornosti začínají, nemusí svorně končit, a každý, kdo pilně čte Písmo svaté, ví, co se v něm píše o stavbě věže babylonské. A ačkoliv se tímto zmatením jazyky od sebe vzdálily, máme přesto německy *Thurm*, lužicky *torm*, anglosasky *turret*, italsky *torre*, kteréž se tak podobají, aby připomínaly babylonskou věž. Někteří Lužičané neříkají *torm*, nýbrž *wježa*, ale přesto i to upomíná na pyšné skutky, ježto patří etymologicky zcela bez pochyby k *zwjes* so, tedy *svěztí se* aneb *zhroučiti se*. A zdá se více než pravděpodobné, že obraz hroutící se babylonské věže je zakotven hluboko v paměti, přestože Hospodin nám ve své nemírné milosti dovoluje, že je nemáme stále na vědomí, abychom pro to nebyli nuceni přijít o rozum. Blázna, kterémuž se tak přihodí, jmenujeme německy *Thore*, lužicky *torny*, a obě tato slovíčka logicky se zdají pocházeti z *Thurme*, jsou tedy odvozena od věže babylonské.

Jak již bylo důkladně vyloženo, jsme přesvědčeni, že Lužičané ponejprve našli útočiště v Japane a od Japanců se odvozují; a nej-různějšími skutečnostmi jsme to nesporně doložili. Musí být tedy možno najít podobné stopy stavby věže a slova pro věž v onom jazyce. Bohužel jsou naše znalosti japonského jazyka pouze omezené; v tamějším slově pro ptáka, *tori*, však můžeme vidět příbuzný výraz, neboť ptactvo si podmanilo nebesa, jak se o to stavbou věže marně pokoušel i člověk.

Teprve v posledních letech se bratřím Montgolfiérům zdařilo směle se vznést v pestré kouli z barevného čalounu do vzduchu. Jak tito odvážní mužové objasnili, je koule hnána do výše kouřem, udržovaným ohněm z vlny a sena, aby to vůbec dobře čadilo. To ovšem znamená, že ve všem, co létá, musí tkvit kouř, a jakkoliv může se nám to zdát nové a neobvyklé, Lužičanům již dávno to známo jest. Neboť slepicím se u nich říká *kura*, což očividně patří ke slovu *kouř*, lužicky *kur*, a japonské slovo pro černý, *kuroi*, zní také příliš

podobně, než abychom je mohli odbyti jako náhodu, protože označuje barvu kouře. Neboť jest ale černé kuře vpravdě neobvyklé stvoření, můžeme se jistě domnívat, že pro kouř, jenž jim umožňuje létat a zpravidla černý jest, je pojmenováno jako onen pták, jenž je pro člověka nejdůležitější, a to kvůli vejším, jež od něj máme, a masu, jehož si ceníme. Po etymologii není tedy *kur* – *kouř* nic jiného než létání, a *kura* – *kuře* létavec. K tomu nacházíme v jazyce japonském ještě velmi podobné slovo *karura*, kteréž ohnivého ptáka označuje, a také ještě u Indů ohnivý pták, kterýž bohu Višnuovi (jenž se zobrazuje také v černém jako Křišna, tedy opět barva kouře) sloužil za jezdecké zvíře, ne nepodobně Fénixu starých Helénů, čímž jsme dostatečně dokázali, že se za tím vším skrývá stejný poznaček o létání.

(Pozn.: Můžeme se dohadovati, zda nemělo by se také německé slovo pro let, tedy *Flug*, lépe psáti jako *Phlug*, neboť se zdá, že je odvozeno od *Phlogiston*.)

Protože ale pouze černý, nebo alespoň tmavý kouř spojují Japonci a Lužičané s letem, je zřejmé, proč u těch ani u oněch nemůže býti černá barva smutku, a naši domněnku o výše zevrubně představeném původu Lužičanů utvrzuje skutečnost, že u obojích je barva smutku bílá, jakkoliv na nás Lužičané mohou působit nezvykle, když jsou při *polnem žarowanju*, jak se u nich říká, zahalení v bílých plachtách.

Bylo-li ale Lužičanům známo, že kouří je vlastní moc létání, že kouř tkví v ptácích, pak je ovšem pravděpodobné, že podnikli podobné pokusy jako bratři Montgolfiérovi a pokusili se o kouřem poháněnou plavbu vzduchem. Ba dokonce věříme, že můžeme dokázat, že byli slušnými letci.

Nepřekvapí tedy již, proč právě Lužičané zdobí o Velkonocích slepičí vejce. Pestrá vejce podivuhodně rovnají se plátěné kouli francouzských bratřích; jako znamení štěstí jsou v jistých oblastech o Velkonocích házena přes dům a na opačné straně umně chytána. Házet vejce, jež lze přece snadno rozbít a jež jsou cenná, může působiti na toho, kdož vidí to poprvé, prapodivně. Zdá se nám ovšem, že tu nacházíme zpodobnění významné cesty vzduchem s cenným majetkem; a která cesta může býti významnější než opuštění staré domoviny? a který majetek cennější než život vlastní a těch, s nimiž jsme v křesťanské lásce spřízněni? a nerovná se vejce ve své křehkosti plátěné kouli? Také *ovum subventaneum*, jež je pojmenováno po větru, jenž let pohání, jmenují Lužičané *zaprtk*, v čemž se zajisté skrývá řecké slovo pro oheň.

Komu toto nestačí, měj na paměti, že čas přípravy vajec následuje u Lužičanů po čase velkých ohňů, což nemůže nic jiného býti než start k velikému letu s výše popsáním ohnivým ptákem.

A konečně ukazují i některá jména Lužičanů na to, že letci mezi nimi nejsou nic neobvyklého; tak najdeme jména Letschbor, Letsch, Lötzsch, kteréž všeckna od *lečec* – *volo* – odvozena jsou a ukazují, že umění létání mezi nimi muselo býti dříve rozšířeno.

Tak se nám zdá, že montgolfiérská cesta vzduchem není Lužičanům ničím novým, ba že jim je po věky známa a že jí užili, aby opustili ostrovy japonské, kteréž, jak jsme již pověděli, jsou námořní plavbě nebezpečné. A proto se ne bez práva domníváme, že bratřím Montgolfiérovi buď sami Lužičany navštívili, nebo způsobem jinakým k nim posla vyslali, aby se vrátil s cennou radou, jak uskutečnit plavbu vzduchem. A proto svůj létající přístroj uspořádal po vzoru zdobených vajec Lužičanů, čímž si zajistili úspěch.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.cz,

luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 30 Kč.

Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Papcunová U Santošky 11, 150 00 Praha 5, elispapcunova@gmail.com; zástupkyně vedoucí redaktorky: Lucie Janovská Kolarovičová, luzice@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec, Štefan Pilát.

Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Redakční rada ČLV, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, luzice@luzice.cz, tel. 728 581 822.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.